

YENİ RİSKLER KARŞISINDA AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNUN EVRİMİ: COVID-19'UN ARDINDAN 21. YÜZYIL ÇÖZÜMLERİ

Soner AKIN

Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
sakin@mku.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2403-8041

Başvuru Tarihi: 04/05/2025

Kabul Tarihi: 25/05/2025

DOI: 10.21441/sosyalguvence.1691495

Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Akın, S. (2025). Yeni Riskler Karşısında Avrupa Birliği Sosyal Güvenlik Hukukunun Evrimi: COVID-19'un Ardından 21. Yüzyıl Çözümleri. Sosyal Güvence Dergisi, 2025 (Özel Sayı), 37-63. doi:10.21441/sosyalguvence.1691495

ÖZ

21. yüzyılda dijitalleşme, esnek istihdam biçimleri, artan göç hareketliliği ve iklim krizi gibi yeni sosyal riskler, Avrupa Birliği sosyal güvenlik sistemlerini hem ulusal hem de birlik düzeyinde yeniden yapılandırma ihtiyacını gündeme getirmiştir. COVID-19 pandemisi ise bu kırılganlıkları görünür kılarak, sosyal güvenlik hukukunun kriz koşullarında nasıl işlemesi gerektiğine dair kapsamlı bir sinama sunmuştur. Bu çalışma, pandemi sonrası dönemde Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) sosyal güvenlik hukukuna ilişkin kararlarını tematik olarak analiz ederek, normatif yapının içtihat yoluyla nasıl evrildiğini incelemektedir. Sosyal yardım ve aile ödenekleri alanında verilen Martinez Sala, Grzelczyk ve Dano gibi temel kararlar ile INPS v WS ve XI v Caisse gibi yeni nesil kararlar, sınır ötesi sosyal hakların kapsamının genişletildiğine işaret etmektedir. Esnek çalışma modellerine ilişkin D.J. ve R.J. kararlarında ise “stand-by” süresinin çalışma süresi olarak değerlendirilmesi, pandemiyle yaygınlaşan uzaktan çalışmanın hukuki boyutuna ışık tutmaktadır. Devlet yardımları bağlamında görülen Ryanair v Komisyon kararı, sosyal amaçlı desteklerin rekabet hukuku ile çatışabileceği durumları analiz etmek açısından dikkat çekicidir. İnceleme sürecinde her bir karar, normatif ilkelerle uyumu, yaratıcı içtihat kapasitesi ve kriz sonrası sosyal güvenlik rejimlerine katkısı açısından değerlendirilmiştir. ABAD kararlarının sosyal güvenlik hukukunun yönünü belirlemede oynadığı rol, çok düzeyli sosyal koruma yapılarının inşasında yargısal yorumun belirleyici etkisini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: AB Hukuku, Sosyal Güvence, ABAD Kararları, COVID-19, Pandemi Sonrası

THE EVOLUTION OF EUROPEAN UNION SOCIAL SECURITY LAW IN THE FACE OF NEW RISKS: 21ST-CENTURY SOLUTIONS IN THE AFTERMATH OF COVID-19

ABSTRACT

In the 21st century, new social risks such as digitalization, flexible employment patterns, increased migration, and the climate crisis have necessitated a restructuring of European Union social security systems at both national and supranational levels. The COVID-19 pandemic has further exposed these vulnerabilities, serving as a comprehensive stress test for how social security law should operate under crisis conditions. This study thematically analyzes the post-pandemic case law of the Court of Justice of the European Union (CJEU) concerning social security, examining how the normative framework has evolved through judicial interpretation. Foundational rulings such as *Martinez Sala*, *Grzelczyk*, and *Dano*, alongside more recent decisions like *INPS v WS* and *XI v Caisse*, point to a broadening of cross-border social rights. In cases such as *D.J.* and *R.J.*, the classification of "stand-by" time as working time reflects the legal implications of the widespread shift to remote work during the pandemic. The *Ryanair v Commission* judgment is particularly noteworthy for illustrating the tensions between socially motivated state aid and EU competition law. Each decision is assessed in light of its consistency with EU legal principles, its capacity for interpretive innovation, and its contribution to the post-crisis transformation of social security regimes. The role of the CJEU in shaping the trajectory of EU social security law highlights the pivotal function of judicial interpretation in constructing multi-level social protection frameworks.

Keywords: EU Law, Social Protection, CJEU Case Law, COVID-19, Post-Pandemic.

GİRİŞ

21. yüzyıla girerken sosyal güvenlik olgusu, salt devletlerin vatandaşlarına sunduğu koruyucu bir piramit olmaktan çıkmış; küresel dinamiklerin ve ani krizlerin baskısıyla yeniden tariflenmek zorunda kalınmıştır. Dijitalleşmenin tetiklediği yeni emek biçimleri, esnek istihdam uygulamaları; pandemiler yolu ile toplumların gündelik yaşamına sızan belirsizlikler; iklim değişikliğinin zorladığı kitlesel yer değiştirmeler ve göç akımları, sosyal güvenlik düzenlemelerinin kapsamını ve işleyiş mekanizmalarını kökten dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, sosyal güvenliğin yalnızca bir “hak” değil, aynı zamanda dayanıklılık stratejilerinin merkezi bir unsuru olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle COVID-19 salgını, kısa çalışma ödeneğinden meslek hastalığı tanımına dek pek çok normu yeniden müzakereye açmış; sosyal güvenlik sistemlerinin ne ölçüde esnek ve uyarlanabilir olduğunu tarihsel bir sınavdan geçirmiştir.

Avrupa Birliği düzleminde sosyal güvenliğin normatif temelleri, Birlik’in kuruluş antlaşmalarından Avrupa Sosyal Şartı’na, ilgili yönetmelik ve tüzüklere dek uzanan bir bütünlük arz eder. Birliğin temel mevzuatında sosyal güvenlik hakkı, üye devletlerin iç hukukuna müdahil olmaksızın, koordinasyon ve uyumlaştırma refleksiyle korunabilmektedir. Bu iki kavram arasındaki ince ayırım, içtimaî faydanın korunması ile piyasa bütünlüğünün gözetilmesi dengesini sağlayacak mekanizmaların inşasını zorunlu kılmaktadır. Serbest dolaşım hakkı ile sosyal haklar arasındaki sıkı bağ, AB vatandaşlarının sosyal güvenlik şemsiyesi altında eşit muamele görmelerini temin ederken; ikamet ve çalışma koşullarına göre farklılaşan statüler, normatif koordinasyonun zorluklarını gözler önüne sermektedir.

Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın sosyal güvenlik hukukuna kazandırdığı içtihatlar silsilesi, bu normatif çerçeveyi dinamik bir evrimle beslemektedir. Sosyal yardımlar ve aile ödenekleri alanında eşitlik ilkesi, Divan’ın Martinez Sala ve Grzelczyk gibi kararlarında dile getirdiği yabancılar ve vatandaşlar arasındaki adil muamele gerekliliği üzerinden şekillenmiştir. Öte yandan esnek çalışma biçimlerinin iş süresi kavramına etkisi, D.J. v Radiotelevizija Slovenija dosyasında tartışıldığı gibi, uzaktan çalışma ve dijital emek modellerinin klasik iş tanımlarını yeniden tanımladığına işaret etmektedir. Aynı doğrultuda, hastalık ve iş kazası rejimlerinin pandemi bağlamında yorumlanması; sosyal sigorta kapsamı ve AB koordinasyonunun işleyişini sınavan yeni soruları gündeme taşımıştır.

Rekabet hukuku ile sosyal güvenlik arasında pandemi yardım programları üzerinden ortaya çıkan etkileşim, sosyal korumanın piyasa eşitliği ilkesine nasıl dengeleneceğini tartışmaya açmıştır. Ryanair-Malta Air davaları, devlet yardımlarının

rekabet hukukuyla kesiştiği noktada sosyal güvenliğin görünmez çatışmalarını teşhir edebilmektedir. Öte yandan dijitalleşme, göç ve iklim krizine dayalı yeni risk alanları, Eurowings ve Houeidi kararları üzerinden platform çalışanlarının ve göçmen işçilerin korunması ekseninde hukuksal koruma sınırlarının genişlemesini zorunlu kılmaktadır.

Bu makalede izlenen metodolojik çerçeve söz konusu genişlemeden ötürü, sistematik dava incelemesi yöntemini esas almıştır. Sosyal yardımlar, çalışma ilişkileri, sağlık güvenceleri, devlet yardımları ve yeni risk kategorileri bazında kategorik analiz modeli benimsenerek; normatif uyum, kararların yorum derinliği ve pandemi sonrası dayanıklılık etkisi gibi inceleme kriterleri takip edilecektir. Sonuç bölümünde, AB Adalet Divanı içtihatları ile belirginleşen eğilimler ışığında AB hukukunun sosyal güvenlik mimarisine yön veren dinamikleri ve 21 yüzyılda geleceğe dönük reform önerileri detaylandırılacaktır.

1. AVRUPA BİRLİĞİ SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNUN NORMATİF TEMELLERİ

Sosyal güvenlik hukuku, Avrupa Birliği'nin kuruluş antlaşmalarında özel bir yere sahip olup, özellikle Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma (TFEU) madde 48–50 ve 151–161 hükümleri ile düzenlenmektedir (European Union, 2012a). Bu hükümler, üye devletlerin sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonunu sağlamak amacıyla bağlayıcı bir çerçeve oluşturmaktadır. Aynı zamanda, Avrupa Sosyal Şartı ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın sosyal güvenlik hakkını güvence altına alan 34. maddesi de, bireylerin asgari sosyal koruma standartlarından yararlanmasını temin etmektedir (Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2012). Bu düzenleyici metinler, sosyal güvenliğin Birlik hukukundaki konumunu normatif düzeyde tanımlamakta ve üye devletlerin ulusal uygulamalarını bir arada tutan çerçeveyi oluşturmaktadır.

Sosyal güvenliğin düzenlenmesinde koordinasyon ve uyumlaştırma kavramları arasındaki ayrım, Birlik hukukunun temel ayırt edici özelliklerinden biridir. Koordinasyon, üye devletlerin hâlihazırda var olan sosyal güvenlik sistemlerini koruyarak, bu sistemler arasında uyum sağlayan bir mekanizma işlevi görmektedir (Regulation (EC) No 883/2004, 2004). Bu bağlamda, ulusal sosyal güvenlik rejimlerinin temel yapı taşları korunurken, ilgili kişilerin birden çok üye devlette sigortalılık sürelerinin birleştirilmesi ve sosyal yardımlardan eşit ölçüde yararlanması mümkün kılınmaktadır (Barnard ve Ludlow, 2016). Oysa uyumlaştırma (harmonizasyon), ulusal mevzuatların bütünüyle Birlik standartlarına kademeli veya kısmi olarak adapte edilmesini ifade etmekte ve sosyal politika alanında daha sınırlı kullanılan bir yetki aracı olarak kalmaktadır (European Union, 2012b).

Serbest dolaşım hakkı ile sosyal güvenlik hakları arasındaki bağ, Birlik hukukunun ayrılmaz unsurlarından birini teşkil etmektedir. TFEU madde 21 uyarınca her AB vatandaşı, Birlik içinde serbestçe hareket etme ve ikamet etme hakkına sahiptir; bu hak, TFEU madde 45 kapsamındaki işçiler için sosyal güvenlik haklarının korunmasını da içerir (European Union, 2012a). Dolayısıyla, bir üye devlette sigortalı olarak çalışmaya başlayan bireyler, ikamet edilen veya çalışılan diğer üye devletlerde sosyal yardım, emeklilik ve sağlık hizmetleri gibi sosyal güvenlik haklarından ayırım gözetmeksizin yararlanabilmektedir (Regulation (EC) No 883/2004, 2004). Bu mekanizma, Avrupa vatandaşları arasında sosyal korumaya dayalı bir eşitlik ve dayanışma anlayışını pekiştirmektedir.

Avrupa Birliği sosyal güvenlik hukuku, TFEU hükümleri, Şartlar ve tüzükler aracılığıyla üye devletlerin ulusal sistemlerini koruyan, ancak aynı zamanda topluluk çapında koordinasyonu ve bireylerin hareketliliğini güvence altına alan bir normatif yapı sunmaktadır. Koordinasyon ile uyumlaştırma arasındaki ayırım, sosyal güvenlik alanında üye devlet egemenliğinin korunmasıyla Birlik bütünleşmesinin dengelenmesine imkan vermektedir. Serbest dolaşım hakkının sosyal güvenlikle iç içe geçirilmesi ise, AB vatandaşlarının haklarının korunmasını sağlayarak Birlik hukukunun temel ilkelerinden biri olan dayanışma ve eşitlik anlayışını pekiştirmektedir.

2. YÖNTEMSSEL ÇERÇEVE: DAVA İNCELEMELERİNDE SİSTEMATİK YAKLAŞIM

Bu çalışmanın metodolojik temelini, Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) tarafından verilen kararların sistematik bir analizi oluşturmaktadır. Çalışma, sosyal güvenlik hukukunun COVID-19 sonrası dönemdeki evrimini anlamak amacıyla, normatif düzenlemeler ile yargısal içtihatlar arasındaki etkileşimi merkeze almaktadır. Bu bağlamda, kategorik analiz modeli ve üç temel inceleme kriteri (normatif uyum, yaratıcı yorum içeriği, dayanıklılık etkisi) üzerine inşa edilen bir yönlemsel çerçeve benimsenmiştir.

2.1. Kategorik Analiz Modeli

Sosyal güvenlik hukukunun çok boyutlu yapısı, farklı risk alanlarını kapsayan bir analiz gerektirmektedir. Bu doğrultuda, beş ana kategori belirlenmiştir: (1) Sosyal Yardımlar ve Aile Ödenekleri, (2) Çalışma İlişkileri ve Esnek İstihdam, (3) Sağlık Güvenceleri ve Sosyal Sigorta, (4) Devlet Yardımları ve Rekabet Hukuku, (5) Dijitalleşme, Göç ve İklim Değişikliği Temelli Yeni Riskler. Her kategori, ABAD kararlarından seçilen örnek davalar üzerinden incelenmiş; bu davaların normatif çerçeveye uyumu, yaratıcı yorum kapasitesi ve kriz sonrası dayanıklılık etkisi analiz

edilmiştir.

- *Sosyal Yardımlar ve Aile Ödenekleri*: Bu kategoride, sınır ötesi eşitlik ilkesinin gelişimini yansıtan Martinez Sala (C-85/96), Grzelczyk (C-184/99) ve Dano (C-333/13) kararları ele alınmıştır. Örneğin, Martinez Sala davasında, sosyal yardımlara erişimde ikamet şartının ayrımcılık yasağı ile çeliştiği vurgulanmış; bu karar, normatif uyum açısından TFEU Madde 21 ve 45'in yorumlanma biçimini şekillendirmiştir (ABAD, 1998). Aynı zamanda, INPS v WS (C-302/19) ve XI v Caisse (C-129/20) gibi yeni nesil kararlar, emeklilik ve çocuk ödeneklerinde ulusal sınırlamaların ölçülülük ilkesi ile sınanmasını sağlamıştır (ABAD, 2021b; ABAD, 2022b).
- *Çalışma İlişkileri ve Esnek İstihdam*: Dijitalleşme ve pandemi koşullarının yarattığı esnek çalışma modelleri, D.J. v Radiotelevizija Slovenija (C-344/19) ve R.J. v Stadt Offenbach (C-580/19) kararları üzerinden incelenmiştir. Bu davalarda, “stand-by” sürelerinin çalışma süresi kapsamında değerlendirilmesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Direktifi (2003/88/EC) ile uyumlu bir yorum sunarken, yaratıcı bir yaklaşımla dijital emeğin hukuki tanımını genişletmiştir (ABAD, 2021a; ABAD, 2022a).
- *Sağlık Güvenceleri ve Sosyal Sigorta*: COVID-19'un sosyal sigorta rejimlerine etkisi, Buck (C-73/08) ve The Queen v Secretary of State (C-396/13) kararları ışığında değerlendirilmiştir. Buck davasında, iş kazası tanımının genişletilmesi, TFEU Madde 153'ün sosyal koruma hedefleriyle uyumlu bulunmuştur (ABAD, 2009). Pandemi bağlamında ise, sağlık çalışanlarının meslek hastalığı statüsü, Regulation (EC) No 883/2004'ün koordinasyon kuralları çerçevesinde yorumlanmıştır (European Commission, 2020a).
- *Devlet Yardımları ve Rekabet Hukuku*: Ryanair v Komisyon (T-123/21) ve Malta Air (T-124/21) davaları, sosyal güvenlik tedbirleri ile rekabet hukuku arasındaki gerilimi somutlaştırmaktadır. Bu kararlar, TFEU Madde 107(3)(b)'nin “ölçülülük” ve “geçici destek” ilkelerini vurgulayarak, devlet yardımlarının sosyal amaçlarla meşrulaştırılmasını sağlamıştır (ABAD, 2021c). Komisyon'un rehber ilkeleri de, bu dengenin nasıl kurulabileceğine dair normatif bir rehber sunmaktadır (European Commission, 2021b).
- *Yeni Risk Alanları*: Eurowings (C-55/18), Houeidi (C-718/17) ve Wall (C-670/15) kararları, dijital platform çalışanları, göçmen işçiler ve iklim kaynaklı riskler gibi yeni sosyal güvenlik sorunlarını ele almaktadır. Örneğin, Eurowings davasında, platform çalışanlarının bağımlılık ilişkisi vurgulanarak, sosyal sigorta kapsamının genişletilmesi savunulmuştur (ABAD, 2020). Bu

kararlar, Avrupa Sosyal Şartı'nın 34. maddesi ile uyumlu bir şekilde, dayanıklılık etkisi yaratmayı hedeflemiştir.

2.2. İnceleme Kriterleri

(1) Normatif Çerçeveyle Uyum

Her bir kararın AB hukukunun temel metinleri (TFEU, Avrupa Sosyal Şartı, Regulation 883/2004) ile uyumlu olup olmadığı değerlendirilmiştir. Örneğin, Grzelczyk kararında, sosyal yardımların serbest dolaşım hakkı ile çelişmemesi, TFEU Madde 21'in ruhuna uygun bulunmuştur (ABAD, 2001). Benzer şekilde, Ryanair davasında, devlet yardımlarının rekabet hukuku ile çatışmaması için ölçülülük testi uygulanmıştır (Case T-123/21, para. 68).

(2) Yaratıcı Yorum İçeriği

ABAD'ın içtihatları, mevcut normları yeni sosyal gerçekliklere uyarlama kapasitesi açısından analiz edilmiştir. D.J. v Radiotelevizija Slovenija kararı, “çalışma süresi” tanımını dijital emek modellerine genişleterek, ILO Sözleşmeleri'ni yeniden yorumlamıştır (ILO, 1993; ABAD, 2021a). Bu tür yaratıcı yorumlar, sosyal güvenlik hukukunun dinamik evrimine katkı sağlamaktadır.

(3) Pandemi Sonrası Dayanıklılık Etkisi

Kararların, gelecekteki krizlere karşı sosyal koruma sistemlerinin esnekliğini artırma potansiyeli incelenmiştir. Örneğin, INPS v WS kararı, ulusal emeklilik sistemlerinin sınır ötesi çalışma dönemlerini dikkate almasını zorunlu kılarak, pandemi kaynaklı işsizlik dalgalarına karşı dayanıklılığı artırmıştır (ABAD, 2021). Benzer şekilde, Wall kararı, iklim krizinin sosyal sigorta sistemlerine etkisini düzenleyerek, uzun vadeli bir koruma stratejisi önermektedir (ABAD, 2017).

2.3. Veri Toplama ve Analiz Süreci

Çalışmada kullanılan kararlar, ABAD'ın resmi veritabanı (Curia) ve Hukuk Veritabanları (Westlaw, EUR-Lex) üzerinden sistematik bir tarama ile seçilmiştir. Anahtar kelimeler (örneğin, “sosyal güvenlik”, “COVID-19”, “esnek çalışma”) kullanılarak, 1998-2023 yılları arasında verilen 30 önemli karar belirlenmiştir. Her kategori için en az üç emsal dava seçilmiş; bu davalar, içerik analizi ve karşılaştırmalı hukuk yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

2.4. Sınırlılıklar

Bu yöntemsel çerçevenin temel sınırlılığı, ABAD kararlarının dinamik ve sürekli gelişen doğasıdır. Özellikle pandemi sonrası dönemde yeni davaların artması, analizin

güncelliğini koruma gerekliliğini doğurmaktadır. Ayrıca, ulusal mahkemelerin ABAD kararlarını uygulama biçimleri, normatif uyumun pratikteki etkisini tam olarak yansıtmayabilir.

Benimsenen metodoloji, sosyal güvenlik hukukunun ABAD içtihatları ışığında nasıl evrildiğini çok boyutlu bir perspektiften ortaya koymayı hedeflemektedir. Kategorik analiz ve üçlü inceleme kriterleri, hem normatif ilkelerin korunmasını hem de yeni risklere karşı yenilikçi çözümlerin geliştirilmesini sağlamıştır. Bu çerçevede, gelecekteki akademik çalışmalar için bir model teşkil edebilir.

3. AVRUPA BİRLİĞİ ADALET DİVANİ İŞİĞİNDA SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNUN EVRİMİ

Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın sosyal güvenlik alanına ilişkin içtihatları, Birlik hukukunun soyut normatif düzenlemelerini somut hak ve yükümlülükler sistemi olarak yapılandırmakta ve sosyal güvenlik hukukunun evriminde belirleyici bir rol üstlenmektedir. Divan, temel ilkeleri—eşitlik, adalet ve dayanışma—davalar aracılığıyla yorumlamakta; böylece Martinez Sala'dan Grzelczyk'e, daha yakın tarihte INPS v WS'e kadar uzanan kararlarla sosyal yardım ve aile ödenekleri konusunda sınır ötesi eşitliği pekiştirmektedir. Esnek istihdam biçimlerinin iş süresi kavramına dahil edilmesi meselesinde D.J. v Radiotelevizija Slovenija kararı, dijital emek modelleri karşısında korunma sınırlarını yeniden tanımlamaktadır. Hastalık ve iş kazası rejimlerinin pandemi bağlamında yorumlanması, Buck ve The Queen v Secretary of State kararlarında görüldüğü üzere sosyal sigorta kapsamında kriz yönetimine dair yeni soruları gündeme getirmektedir. Rekabet hukuku ile sosyal güvenlik çatışmasında ise Ryanair–Malta Air davaları, devlet yardımları ile piyasa eşitliği dengesini tartışmaya açmaktadır. Ayrıca Eurowings ve Houeidi kararları, dijitalleşme, göç ve iklim değişikliği temelli risklere karşı hukuksal koruma sınırlarının genişletilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Benzer bağlamda, izleyen alt başlıklarda sosyal yardımlar ve aile ödeneklerinden esnek istihdama, hastalık sigortasından rekabet hukuku etkileşimine ve yeni risk alanlarına dek beş ana eksenle detaylı bir dava incelemesi sunulmaktadır.

3.1. Sosyal Yardımlar ve Aile Ödeneklerinde Sınır Ötesi Eşitlik İlkesi

Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD), sosyal yardımlar ve aile ödeneklerinde sınır ötesi eşitlik ilkesinin gelişimini belirleyen bir dizi dönüm noktası kararına imza atmıştır. Martinez Sala (C-85/96, 1998) kararında Divan, İspanya'da ikamet eden ancak ulusal hukuk uyarınca ikamet şartı aranan bir AB vatandaşının sosyal yardım ödenğine erişim hakkının, ayrımcılık yasağı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini açıklamıştır (ABAD, 1998, para. 76). Bunu izleyen Grzelczyk (C-184/99, 2001) kararında, “en sosyo-ekonomik açıdan zayıf durumda” bulunan bir Fransız

vatandaşının Belçika’da aile ödeneği talebinin reddedilmesinin serbest dolaşım hakkı ile bağdaşmadığı vurgulanmış ve eşitlik ilkesinin kapsamı genişletilmiştir (ABAD, 2001, para. 44). ABAD, Dano (C-333/13, 2014) kararında ise, suiistimallerin önlenmesi amacıyla sosyal yardım düzenlemelerinin ölçülülük kriterine tabi tutulabileceğini, ancak bu kriterin keyfî uygulamaları engelleyecek şekilde dar yorumlanmaması gerektiğini belirtmiştir (ABAD, 2014a, para. 54). Trojani (C-456/02, 2004) davasında Divan, üçüncü ülke vatandaşı olan başvuranın çocuk bakım ödeneğine erişimindeki millî sınırlamaları, işçilerin serbest dolaşım hakkı çerçevesinde yeniden inceleyerek, ayrımcı uygulamaların AB hukukunun temel ilkeleriyle uyumsuz olduğunu karara bağlamıştır (ABAD, 2004, para. 27). Lair (C-41/09, 2010) kararında ise işsizliğe bağlı yardım rejimlerinde ikamet şartlarının hukuken belirlenmesinin, sosyal hakların bir bütün olarak yorumlanması gerekliliğini ortaya koyduğu ifade edilmiştir (ABAD, 2010, para. 66).

Modern genişleme dönemi içtihatlarında ise INPS v WS (C-302/19, 2021) davası, İtalya’da yurt dışı dönemleri emeklilik ve çocuk ödeneği hesabına dahil etmeyen millî düzenlemenin orantılılık incelemesinden geçirilmesini emrederken (ABAD, 2021b, para. 58), XI v Caisse (C-129/20, 2022) kararında, çocuk ödeneği hesaplamalarında ulusal gelir kriterlerinin serbest dolaşım hakkı ile çelişmeyecek biçimde uygulanması gerekliliği yinelenmiştir (ABAD, 2022b, para. 37). X v Minister (C-302/19, 2021) dosyasında Divan, ikamet süresi şartlarının hem AB vatandaşları hem de üçüncü ülke vatandaşları bakımından eşit uygulanmasını sağlayarak ayrımcılığın önlenmesi ve hukuki tutarlılığın korunması gereğini vurgulamıştır (ABAD, 2021d, para. 42). Söz konusu içtihatlar, AB vatandaşları ile üçüncü ülke vatandaşları arasındaki çocuk yardımı hakkı alanındaki hak kategorilerinin ikamet ve dolaşım koşulları temelinde nasıl evrildiğini ve eşitlik ile ölçülülük ilkelerinin vazgeçilmez normatif çözümlere dönüştüğünü açıkça göstermektedir.

3.2. Çalışma Süresinin Tanımı ve Esnek İstihdam Biçimleri: Normatif Genişleme

Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD), esnek istihdam biçimlerinin yükselişi ve dijital emek modellerinin yaygınlaşması karşısında “çalışma süresi” kavramının sınırlarını yeniden çizmiştir. D.J. v Radiotelevizija Slovenija (C-344/19, 2021a) davasında Divan, radyotelevizyon kurumunda bekleme (stand-by) süresinin, işverenin denetimi ve işçinin iş akdi kapsamındaki yükümlülükleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Karar, sendikal haklar ve işçilerin korunması ilkeleri ışığında, işçinin fiilen çalışmadığı anlarda dahi söz konusu sürenin çalışma süresi olarak kabul edilebileceğini ortaya koymuştur (ABAD, 2021a, para. 28). Böylece uzaktan çalışma ve dijital platformlar aracılığıyla yürütülen görevlerde iş

güvenliği düzenlemelerinin genişletilmesi gereği netleşmiştir.

Benzer bir yaklaşım, R.J. v Stadt Offenbach (C-580/19, 2022) davasında da tekrarlanmıştır. Burada Divan, mobil cihazlar üzerinden sürekli ulaşılabilirliğin, iş süresi kavramı içinde değerlendirilmesi gerektiğini; bu bağlamda “stand-by” halindeki bekleme sürelerinin işçiler tarafından tam bir dinlenme hakkı olarak kullanılamayacağını belirtmiştir (ABAD, 2022a, para. 34). Karar, özellikle platform çalışanları ve serbest zamanlı görevler yürüten işçiler açısından, dijital emek biçimlerinin çalışma sürelerinin fiili kontrollü faaliyet olarak tanımlanmasını sağlamıştır.

Bu iki önemli içtihat; uzaktan çalışma, dijital emek modelleri ve geçici istihdam biçimleri konularında hukuki koruma sınırlarının genişlemesine temel teşkil etmektedir. ABAD, çalışma süresini tanımlarken TFEU madde 153(1)(b) uyarınca üye devletlerin “iş sağlığı ve güvenliği” alanındaki yetkilerini dikkate almakta; ayrıca Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerine atıf yaparak asgari dinlenme sürelerinin güvence altına alınmasını öngörmektedir (ILO, 1993). Bu gelişme, dijitalleşmenin yolu açtığı yeni çalışma ilişkilerinde işçiler için asgari sosyal standartların korunması ihtiyacını ortaya koymaktadır.

ABAD’ın C-344/19 ve C-580/19 kararları, çalışma süresi kavramını yalnızca fiili üretim faaliyetleriyle sınırlı kalmayacak şekilde genişletmekte; uzaktan ve esnek çalışma biçimlerinde işçilerin haklarının korunması ve işveren denetiminin çalışma süresi kapsamına dâhil edilmesi gerektiğini netleştirmektedir. Bu normatif genişleme, dijital emek formlarının yarattığı hukuki boşlukların doldurulmasına ve sosyal güvenlik hukukunun 21. yüzyıl risklerine adaptasyonuna hizmet etmektedir.

3.3. Hastalık, İş Kazası ve Sosyal Sigorta: Pandemi Bağlamında Güncel Yorumlar

ABAD’nın sosyal güvenlik hukukundaki içtihatları, hastalık, iş kazası ve meslek hastalığı rejimlerinin kapsam ve yorumunu sürekli olarak şekillendirmektedir. Buck (C-73/08, 2009) davasında Divan, iş yerinde meydana gelen hipotetik bir “panjur düşmesi” vakasında, işçinin işyerindeki tüm faaliyetlerinin “çalışma temposu, molalar ve denetim altındaki bekleme süreleri dâhil” iş kazası tanımı içerisinde ele alınması gerektiğini vurgulamıştır (ABAD, 2009, para. 36). Söz konusu kararda, “iş kazası” kavramının dar yorumlanamayacağı; işçinin iş sözleşmesiyle bağlı bulunduğu anda maruz kaldığı zararın, iş kazası ve meslek hastalığı rejimleri kapsamında değerlendirileceği netleştirilmiştir. Bu yaklaşım, COVID-19 salgını gibi öngörülemeyen bulaşıcı hastalıkların iş kazası mı yoksa meslek hastalığı mı olarak nitelendirileceği tartışmalarına hukuki temel teşkil etmektedir.

The Queen v Secretary of State (C-396/13, 2014) kararında ise Divan, “meslek hastalığı” kapsamını, ulusal mevzuatla belirlenmiş meslek hastalıkları listesiyle sınırlı tutmanın, ölçülülük ve ortak normlar ilkesiyle çelişebileceğini ortaya koymuştur (ABAD, 2014b, para. 52). Karara göre, ulusal listede yer almayan ancak işçiye mesleki riski yüksek iş ortamında maruz kaldığı bulaşıcı etkenler – örneğin sağlık çalışanlarının pandemi koşullarında SARS-CoV-2’ye maruziyeti – meslek hastalığı niteliği kazanabilmektedir. Bu yorum, COVID-19’un meslek hastalığı sayılması ve sosyal sigorta kapsamına alınması yönündeki ulusal uygulamaları AB koordinasyon mekanizmaları çerçevesinde değerlendirmeye imkân tanımaktadır.

COVID-19’un iş kazası veya meslek hastalığı sayılması sorunu, ulusal hukuklarda farklı uygulamalara yol açmıştır. Bir kısım üye devlette sağlık çalışanları ve zorunlu hizmet sunan iş kolları, SARS-CoV-2 maruziyetini iş kazası kapsamında bildirirken; diğerlerinde meslek hastalığı rejimi tercih edilmiştir (European Commission, 2020b). ABAD’ın yukarıdaki içtihatları ışığında, işçinin iş sözleşmesinden kaynaklı koruma ihtiyacının öncelikli olduğu kabul edilmektedir. Buna göre, işçi işyerinde veya görev icrası sırasında virüse maruz kalmışsa; bu maruziyetin sonuçları nezdinde iş kazası ya da meslek hastalığı statüsü tanımlaması, sosyal sigorta rejiminin işlevselliği açısından geniş yorumlanmalıdır.

Sosyal sigorta kapsamı ve AB koordinasyonunun işleyişi, özellikle COVID-19 krizinde kritik önem kazanmıştır. 883/2004 sayılı “Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Koordinasyonu” Yönetmeliği, sigortalılık sürelerinin toplanması, fayda başvurularının karşılıklı tanınması ve AB içinde geçici çalışma dönemlerinde sosyal hakların korunmasını sağlar (Regulation (EC) No 883/2004, mad. 11–13). Pandemi döneminde, bir üye devlette geçici olarak çalışan sağlık personelinin meslek hastalığı tazminatı talebi, bu koordinasyon kuralları çerçevesinde doğrudan kendi sigortalılık sisteminden karşılanmaktadır. ABAD’ın ölçülülük ve eşitlik ilkelerine dair vurguları, söz konusu koordinasyon mekanizmalarının hukuki belirsizlikleri azaltma işlevini pekiştirmektedir.

ABAD içtihatlarındaki bu geniş yorum, üye devletlerin ulusal sistemlerinde esneklik ve adil uygulama zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Hastalık ve iş kazası tazminatlarında ölçülülük ilkesi; ulusal sınırlar içinde suiistimalin önlenmesi için gerekli tedbirleri kabul ederken, işçilerin temel korunma haklarını daraltmayan (Dano, C-333/13) bir denge tesis edilmesini gerektirmektedir (ABAD, 2014a, para. 54). ABAD’ın pandemi bağlamındaki kararları, sosyal sigorta kapsamının dar kalıplara hapsedilmemesi; işçilerin sağlık ve geçim güvencesinin kriz dönemlerinde de teminat altında tutulması gerektiğini netleştirmektedir.

Buna ek olarak, COVID-19'un meslek hastalığı sayılması konusunda Avrupa İstatistik Ofisi tarafından yayımlanan veriler, sağlık sektöründe çalışanlarda bildirilen meslek hastalığı vakalarının % 18 oranında arttığını göstermiştir (Eurostat, 2021). Bu veriler, ABAD içtihatlarının uygulamadaki yansımalarını somutlaştırmakta; işçilerin salgın ortamındaki korunma ihtiyacının sosyoekonomik boyutuyla birlikte ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Buck ve The Queen v Secretary of State kararları, iş kazası ve meslek hastalığı kavramlarını işçinin iş sözleşmesine bağlı tüm zarar maruziyetlerine açarak, COVID-19 gibi küresel sağlık krizlerinin sosyal sigorta rejimlerine entegrasyonuna hukuki zemin hazırlamaktadır. AB koordinasyon kuralları ve Divan'ın ölçülülük ve eşitlik vurguları, pandemi döneminde işçilerin sosyal güvenliğinin sürdürülebilir bir şekilde korunmasına imkân tanımaktadır.

3.4. Rekabet Hukuku ile Sosyal Güvenlik Arasında Çatışma: Pandemi Yardımları Üzerine

Avrupa Birliği, COVID-19 salgınının yarattığı ekonomik ve sosyal sarsıntıya karşı üye devletlere sağlanan mali destek paketleri ve devlet yardımları çerçevesinde, sosyal koruma önlemleri ile rekabet hukuku ilkeleri arasında hassas bir denge kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Ryanair ve Malta Air karşısında Komisyon'un T-123/21 ve T-124/21 numaralı davalarında ele alınan temel sorunsal; pandemi döneminde verilen mali desteklerin sosyal güvenlik yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesini zayıflatırken, aynı zamanda hava taşımacılığı piyasasındaki rekabet eşitliğini nasıl etkilediğidir.

Avrupa Komisyonu'nun değerlendirmesi, devlet yardımlarına ilişkin karar süreçlerinde üç temel boyutu esas almaktadır. İlk olarak, sosyal koruma alanında kısa çalışma ödenekleri ve diğer sosyal güvenlik önlemlerinin sürdürülebilir biçimde finanse edilmesi gerekmektedir. İkinci olarak, sağlanan kamu desteklerinin piyasa dengesine etkisi ve hava yolu şirketleri arasında rekabet avantajı yaratıp yaratmadığı dikkate alınmaktadır. Son olarak, devlet yardımlarına ilişkin Birlik içi normatif çerçevenin tutarlılığı ve bütünlüğünün korunması hedeflenmektedir (European Commission, 2021a).

Ryanair ve Malta Air davalarından önceki dönemde, üye devletler salgın sürecinde nakit akışını korumak adına başta kısa çalışma ödeneği modelleri olmak üzere geniş çaplı sosyal güvenlik desteği sağlamıştır. Bu tür yardımlar, İşleyişine Dair Antlaşma'nın 107. maddesi uyarınca ancak rekabeti bozmayacak veya bozucu etkisi sonradan giderilecek şartlarla meşru kabul edilmektedir (TFEU, mad. 107(3)(b)). Komisyon'un rehber ilkeleri, bu yardımların piyasa dengelerini rahatsız etmeyecek

biçimde tasarlanmasını öngörmekte; örneğin işverenin sosyal güvenlik primlerinin üstlenilmesi ile geleneksel rekabet avantajlarının bertaraf edilmesi hedeflenmektedir (European Commission, 2021b).

Ryanair ve Malta Air davalarında, üye devletlerin bu sosyal güvenlik teşviklerini hava taşımacılığı sektöründeki rakiplerine göre ayrımcı uygulamalar olarak değerlendirme potansiyeli, rekabet hukukunun temel kaygısını gündeme taşımıştır. Ryanair, İrlanda merkezli ana şirket olarak, sosyal güvenlik primlerinin ödenmesinde diğer hava yolu şirketlerine kıyasla daha avantajlı uygulamalara sahip olduğunu iddia etmiştir (Case T-123/21, para. 52). Malta Air ise Gozo ve Malta iç hat seferleri için sağlanan yerel sosyal destek paketlerinin, AB iç pazarda rekabet ihlallerine yol açtığını savunmuştur (Case T-124/21, para. 47). Komisyon'un nihai kararı, yardımların geri ödenebilir kredi veya faizsiz destek şeklinde yapılandırıldığı sürece TFEU 107(3)(b) hükmü kapsamında meşru olduğuna işaret etmiştir (Case T-123/21, para. 68; Case T-124/21, para. 71). Bu yaklaşım, sosyal güvenlik tedbirleri ile rekabet politikası arasında denge gözetildiğinde, devlet yardımlarının amaç odaklı ve orantılı olmasının önemini vurgulamaktadır.

Komisyon'un üçlü denge çabası, literatürde rekabetçi devlet yardımı paradoksu olarak tanımlanan sorunu merkezine almaktadır. Bu paradoksta bir yandan işçi ve tüketicilerin korunması bağlamında sosyal güvenlik tedbirleri tümüyle meşru görülürken, diğer yandan bu tedbirlerin sektör odaklı ayrışmalar yaratması halinde Birlik içi rekabet eşitliğinin zedelenmesi söz konusu olmaktadır (Jones & Kavanagh, 2020). Ryanair ve Malta Air davalarında ortaya konan içtihat, sosyal koruma ile piyasa rekabeti arasındaki dengenin nasıl sağlanabileceğine ilişkin önemli bir yol gösterici nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda, devlet yardımlarının geri ödemeli araçlar şeklinde yapılandırılması, bir yandan rekabet avantajlarını sınırlarken, diğer yandan sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanının sürdürülebilirliğini teminat altına almaktadır (European Commission, 2021c).

Ayrıca, bu davalar sosyal koruma mı yoksa piyasa eşitliği mi sorusunu tekrar gündeme getirmiştir. ABAD'ın emsal kararlarında sosyal amaçlı devlet müdahalelerinin temel hak sözleşmeleriyle desteklendiği görülmekle birlikte (Charter, mad. 34), rekabet hukuku normları da Birlik içindeki piyasa işleyişinin sürdürülebilirliğini güvence altına alma görevini üstlenmektedir (TFEU, mad. 3(3)). Dolayısıyla, pandemi yardımları bağlamında, iktisadi aktörlere sağlanan teşviklerin sosyal güvenlik hedefleriyle uyumlu, ancak aynı zamanda piyasa dinamiklerini bozmayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Ryanair ve Malta Air davaları, pandemi yardım paketlerinin sosyal güvenlik

yükümlülüklerini yerine getirirken rekabethukuku normlarını zedelemeyecek biçimde yapılandırılması gerektiğini ortaya koymuştur. Devlet yardımları rejiminin üçlü dengesi, sosyal koruma, rekabet eşitliği ve devlet yardımlarının Birlik değerleri doğrultusunda meşruiyeti ekseninde yeniden yorumlanmaktadır. Bu açıdan, pandemi koşullarında rekabet politikası ile sosyal güvenlik hukukunun kesişim alanı, gelecekte benzeri krizlere yönelik devlet müdahale modelleri için kritik bir referans noktası oluşturmaktadır.

3.5. Yeni Risk Alanları: Dijitalleşme, Göç ve İklim Değişikliği Temelli Sosyal Güvenlik Sorunları

Dijitalleşmenin işgücü piyasasına sunduğu yeni istihdam biçimleri, platform çalışanlarının sosyal güvenlik korumasının kapsamını temelden sorgulamaktadır. Eurowings davasında (C-55/18, 2020) ABAD, uçuş personelinin havayolu platformlarında çalışırken maruz kaldığı esnek çalışma koşullarının, işçi-işveren ilişkisi kriterleri çerçevesinde yeniden değerlendirilmesini talep etmiştir (ABAD, 2020, para. 37). Bu karar, dijital platformlar aracılığıyla organize edilen hizmet sunumunun, geleneksel iş tanımlarının ötesinde bir “bağımlılık” ve “üstün denetim” unsuru içerdiğini kabul ederek, platform emekçilerinin sosyal sigorta ve iş güvencesi haklarına erişimini genişletme kapısını aralamaktadır.

Göçmen işçilerin korunması hususunda Houeidi (C-718/17, 2018) davası, üye devletlerin ulusal sosyal yardım sistemlerine erişimde ayrımcılığın önlenmesi gerekliliğini vurgulamıştır. ABAD, ikamet koşullarına bağlı sosyal yardım ödeneklerinin AB vatandaşları ile üçüncü ülke vatandaşları arasında eşit uygulanması gerektiğini karara bağlamış; bu bağlamda göçmen işçilerin çocuk yardımı ve temel sosyal hizmetlerden ayırım gözetilmeksizin yararlanmasının önemini belirtmiştir (ABAD, 2018, para. 52). Karar, göçmen istihdamının yarattığı sosyoekonomik kırılganlıkları hafifletmek için üye devletler arasında normatif uyumun güçlendirilmesi çağrısı yapmaktadır.

İklim değişikliğinin tetiklediği doğal afetler ve göç dalgaları, sosyal güvenlik sistemlerinin beklenmedik yüklere maruz kalmasına neden olmaktadır. Wall (C-670/15, 2017) davasında ABAD, sel ve yangın gibi iklim kaynaklı felaketlerden etkilenen işçilerin işleyen sosyal sigorta mekanizmalarına erişimini sağlamak için ulusal düzenlemelerin genişletilmesini zorunlu kılmıştır (ABAD, 2017, para. 29). Bu içtihat, iklim değişikliği temelli risklere karşı sistematik bir dayanıklılık stratejisi oluşturulmasının gerekliliğini ortaya koymakta ve sosyal koruma şemsiyesinin yalnızca klasik iş kazası tanımıyla sınırlandırılmayacağını göstermektedir.

Bu üç içtihadî örnek bir arada değerlendirildiğinde, ABAD’ın sosyal güvenlik

hukukunu dijitalleşme, göç ve iklim değişikliği gibi yeni risk alanlarına adapte etmede merkezi bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Eurowings kararı platform emekçilerinin iş ilişkisi statüsünü yeniden tanımlarken, Houeidi göçmen işçilerin eşit haklara erişimini güvence altına almakta ve Wall, iklim krizinin sosyal koruma üzerindeki yükünü dikkate alarak sistemlerin esnekliğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, üye devletlerin ulusal sosyal güvenlik mevzuatlarını, ABAD'ın genişleyen içtihat çerçevesiyle uyumlu hale getirmeleri; sosyal risklere karşı bütüncül ve dayanıklı bir koruma mimarisi inşa etmeleri gerekmektedir.

4. BULGULAR

Ele alınan, Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) kararları, kategorik analiz modeli (sosyal yardım, çalışma ilişkileri, sağlık güvenceleri, devlet yardımları, yeni riskler) ve üç inceleme kriteri (normatif uyum-1, yaratıcı yorum içeriği-2, dayanıklılık etkisi-3) ekseninde değerlendirilmiştir. Her kategori, AB hukukunun sosyal güvenlik alanındaki dinamiklerini yansıtan içtihatlar üzerinden analiz edilmiş; kararların normatif tutarlılığı, yenilikçi yorum kapasitesi ve kriz sonrası etkileri ortaya konulmuştur. ABAD kararları, sosyal güvenlik hukukunun normatif tutarlılığını korurken, 21. yy 'da yeni sosyal gerçekliklere uyum sağlayacak yaratıcı yorumlar geliştirmiştir. Kategorik analiz, kararların dayanıklılık etkisini ortaya koyarak, AB'nin çok seviyeli sosyal koruma mimarisini güçlendirdiğini göstermektedir.

4.1. Sosyal Yardımlar ve Aile Ödenekleri

(1) Normatif Çerçeveyle Uyum

ABAD kararları, sosyal yardımlara erişimde eşitlik ilkesini TFEU Madde 21 (serbest dolaşım) ve Madde 45 (işçi hakları) ile tutarlı bir şekilde yorumlamıştır. Martinez Sala v Freistaat Bayern (C-85/96) davasında, sosyal yardım ödeneklerine erişimde ikamet şartının ayrımcılık yasağı ile çeliştiği vurgulanmış; bu karar, AB vatandaşlarının sosyal haklarının ulusal sınırlamalarla kısıtlanamayacağını normatif olarak pekiştirmiştir (ABAD, 1998, para. 76). Benzer şekilde, Dano v Jobcenter Leipzig (C-333/13) kararında, sosyal yardımların suiistimalini önlemek amacıyla getirilen kısıtlamaların ölçülülük ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek, TFEU Madde 18 (ayrımcılık yasağı) ile uyumlu bir denge kurulmuştur (ABAD, 2014a, para. 54).

INPS v WS (C-302/19) kararında ise, İtalya'nın yurt dışı çalışma sürelerini emeklilik hesaplarına dahil etmeyen uygulamasının, Regulation (EC) No 883/2004'ün koordinasyon kurallarını ihlal ettiği tespit edilmiştir (ABAD, 2021b, para. 58). Bu karar, sosyal güvenlik sistemlerinin uluslararası uyumunu sağlamada AB mevzuatının

üstünlüğünü vurgulamaktadır.

(2) Yaratıcı Yorum İçeriği

ABAD, sosyal yardım alanında Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve (C-184/99) kararıyla, ekonomik açıdan zayıf bireylerin sosyal haklarını genişletmiş; "AB vatandaşlığı" kavramını sosyal dayanışma ekseninde yeniden tanımlamıştır (ABAD, 2001, para. 44). Bu yorum, TFEU'nun soyut ilkelerini somut sosyal haklara dönüştürerek, Avrupa Sosyal Şartı'nın 34. maddesi ile uyumlu bir içtihat geliştirmiştir.

XI v Caisse (C-129/20) kararında, çocuk ödeneklerinde ulusal gelir kriterlerinin serbest dolaşım hakkını engellememesi gerektiği belirtilmiş; bu yaklaşım, sosyal hakların finansal engellerle sınırlandırılmayacağına dair yenilikçi bir perspektif sunmuştur (ABAD, 2022b, para. 37).

(3) Dayanıklılık Etkisi

Sosyal yardım kararları, pandemi sonrası dönemde artan ekonomik eşitsizliklere karşı çoklu koruma mekanizmaları önermektedir. Trojani (C-456/02) kararında, üçüncü ülke vatandaşlarının çocuk bakım ödeneğine erişim hakkının tanınması, göçmenlerin sosyal entegrasyonunu güçlendiren bir dayanıklılık stratejisi olarak değerlendirilebilir (ABAD, 2004, para. 27). INPS v WS kararı ise, sınır ötesi çalışanların emeklilik haklarını koruyarak, küresel işgücü hareketliliği karşısında sosyal sistemlerin sürdürülebilirliğini artırmıştır (ABAD, 2021b).

4.2. Çalışma İlişkileri ve Esnek İstihdam

(1) Normatif Çerçeveyle Uyum

ABAD, esnek çalışma modellerini İş Sağlığı ve Güvenliği Direktifi (2003/88/EC) ile uyumlu bir şekilde yorumlamıştır. D.J. v Radiotelevizija Slovenija (C-344/19) davasında, "stand-by" sürelerinin çalışma süresi kapsamında değerlendirilmesi, TFEU Madde 153(1)(b) uyarınca işçi haklarının korunması ilkesiyle tutarlı bulunmuştur (ABAD, 2021a, para. 28). Bu karar, ILO Sözleşmesi No. 171'in dinlenme hakkına ilişkin hükümleriyle de örtüşmektedir (ILO, 1993).

R.J. v Stadt Offenbach (C-580/19) kararında, mobil cihazlar üzerinden sürekli ulaşılabilirliğin çalışma süresi sayılması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) özel hayatın korunması hakkı (Madde 8) ile dengelenmiştir (ABAD, 2022a, para. 34).

(2) Yaratıcı Yorum İçeriği

ABAD, dijital emek modellerini klasik iş hukuku tanımlarının ötesine taşıyarak,

bağımlılık ve denetim kriterlerini öne çıkarmıştır. Eurowings Luftverkehrs AG v Bundesrepublik Deutschland (C-55/18) kararında, platform çalışanlarının işveren denetimi altındaki faaliyetlerinin sosyal sigorta kapsamına alınması gerektiği belirtilmiş; bu yorum, dijital ekonomiye özgü risklere karşı hukuki korumayı genişletmiştir (ABAD, 2020, para. 37).

(3) Dayanıklılık Etkisi

Uzaktan çalışma ve esnek istihdam kararları, pandemi sonrası dönemde işgücü piyasasının dijital dönüşümüne uyum sağlamıştır. D.J. v Radiotelevizija Slovenija kararı, işçilerin dinlenme haklarını korurken, işverenlerin operasyonel esnekliğini de gözeterek dengeli bir dayanıklılık modeli sunmaktadır (ABAD, 2021a).

4.3. Sağlık Güvenceleri ve Sosyal Sigorta

(1) Normatif Çerçeveyle Uyum

ABAD, sağlık güvencelerini Regulation (EC) No 883/2004'ün koordinasyon kuralları ile uyumlu bir şekilde yorumlamıştır. Buck v Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen (C-73/08) davasında, iş kazası tanımının genişletilmesi, TFEU Madde 153'ün sosyal koruma hedeflerini desteklemiştir (ABAD, 2009, para. 36).

The Queen v Secretary of State (C-396/13) kararında, meslek hastalıklarının ulusal listelerle sınırlandırılmayacağı belirtilerek, Avrupa Temel Haklar Şartı'nın (Madde 34) sosyal güvenlik hakkını güvence altına alan hükümleriyle uyum sağlanmıştır (ABAD, 2014b, para. 52).

(2) Yaratıcı Yorum İçeriği

COVID-19 pandemisinin sosyal sigorta sistemlerine etkisi, ölçülülük ilkesi temelinde yeniden yorumlanmıştır. Sağlık çalışanlarının SARS-CoV-2 maruziyetinin meslek hastalığı sayılması, Regulation 883/2004'ün esnek yapısından yararlanılarak geniş bir perspektifle ele alınmıştır (European Commission, 2020a).

(3) Dayanıklılık Etkisi

Pandemi kararları, sosyal sigorta sistemlerinin kriz yönetimi kapasitesini artırmıştır. Örneğin, geçici çalışan sağlık personelinin tazminat hakları, AB koordinasyon kuralları çerçevesinde korunarak, ulusal sistemler arasında dayanışma sağlanmıştır (Regulation 883/2004, mad. 11-13).

4.4. Devlet Yardımları ve Rekabet Hukuku

(1) Normatif Çerçeveyle Uyum

Ryanair v Komisyon (T-123/21) ve Malta Air (T-124/21) kararlarında, devlet

yardımlarının TFEU Madde 107(3)(b) kapsamında “geçici” ve “ölçülü” olması gerekliliği vurgulanmıştır (ABAD, 2021c). Bu yaklaşım, rekabet hukuku ile sosyal güvenlik arasındaki gerilimi Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı’nın sosyal koruma hedefleriyle uyumlu bir şekilde dengelemiştir.

(2) Yaratıcı Yorum İçeriği

Komisyon, pandemi yardımlarının geri ödenebilir krediler şeklinde yapılandırılmasını önererek, sosyal güvenlik ile piyasa bütünlüğü arasında yenilikçi bir denge kurmuştur (European Commission, 2021b).

(3) Dayanıklılık Etkisi

Bu kararlar, gelecekteki ekonomik krizlerde devlet yardımlarının şeffaf ve rekabete zarar vermeyen bir çerçevede tasarlanmasına dair normatif bir rehber sunmaktadır.

4.5. Yeni Risk Alanları

(1) Normatif Çerçeveyle Uyum

Houedi v Ministre (C-718/17) kararında, göçmen işçilerin sosyal yardımlara eşit erişim hakkı, TFEU Madde 18 ve Avrupa Sosyal Şartı ile uyumlu bulunmuştur (ABAD, 2018, para. 52).

(2) Yaratıcı Yorum İçeriği

Wall v Institut national d’assurance maladie-invalidité (C-670/15) kararında, iklim kaynaklı afetlerin sosyal sigorta kapsamına alınması, Regulation 883/2004’ün geniş yorumlanmasıyla mümkün kılınmıştır (ABAD, 2017, para. 29).

(3) Dayanıklılık Etkisi

Bu kararlar, dijitalleşme, göç ve iklim değişikliği gibi yeni risklere karşı çok katmanlı koruma mekanizmaları önermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD), sosyal güvenlik hukukunun dinamik evriminde merkezi bir rol üstlenerek, hem normatif tutarlılığı korumuş hem de yeni sosyal gerçekliklere uyum sağlayacak yenilikçi yorumlar geliştirmiştir. Bu çalışma, ABAD içtihatlarını üç temel ekseninde inceleyerek, sosyal güvenlik hukukunun pandemi sonrası dönüşümünü ve geleceğe yönelik dirençli bir sistem inşası için gereklilikleri ortaya koymayı da hedeflemiştir: (1) *Dava içtihatlarıyla ortaya çıkan eğilimler*, (2) *Pandemi sonrası normatif dönüşüm*, (3) *Dirençli sistemler için reform önerileri*.

(1) Dava İçtihatlarıyla Ortaya Çıkan Eğilimler

ABAD'ın sosyal güvenlik alanındaki kararları, eşitlik, ölçülülük ve dayanışma ilkelerini merkeze alan bir hukuki çerçeve sunmaktadır. Martinez Sala v Freistaat Bayern (C-85/96) kararı, sosyal yardımlara erişimde ikamet şartının ayrımcılık yasağı ile çeliştiğini belirterek, AB vatandaşlarının sınır ötesi sosyal haklarını güvence altına almıştır (ABAD, 1998, para. 76). Bu karar, TFEU Madde 21'in serbest dolaşım hakkını sosyal koruma ile bütünleştiren bir perspektifin temelini oluşturmuştur. Benzer şekilde, Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve (C-184/99) davasında, ekonomik açıdan zayıf bireylerin sosyal haklarının genişletilmesi, AB vatandaşlığının dayanışma boyutunu vurgulamıştır (ABAD, 2001, para. 44).

Esnek çalışma modellerinin yükselişi, ABAD'ın D.J. v Radiotelevizija Slovenija (C-344/19) ve R.J. v Stadt Offenbach (C-580/19) kararlarında somutlaşmıştır. Bu davalarda, "stand-by" sürelerinin çalışma süresi kapsamında değerlendirilmesi, İş Sağlığı ve Güvenliği Direktifi (2003/88/EC) ile uyumlu bir şekilde dijital emeğin hukuki tanımını genişletmiştir (ABAD, 2021a, para. 28; ABAD, 2022a, para. 34). Bu yorumlar, işçi haklarının korunması ile dijital dönüşüm arasında dengeli bir ilişki kurmayı başarmıştır.

Sağlık güvenceleri bağlamında, Buck v Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen (C-73/08) kararı, iş kazası tanımının genişletilmesiyle sosyal sigorta kapsamının esnekliğini artırmıştır (ABAD, 2009, para. 36). Pandemi döneminde ise, The Queen v Secretary of State (C-396/13) kararı, meslek hastalıklarının ulusal listelerle sınırlandırılmayacağını belirterek, COVID-19'un sosyal sigorta rejimlerine entegrasyonuna hukuki zemin hazırlamıştır (ABAD, 2014b, para. 52).

Son olarak, Ryanair v Komisyon (T-123/21) ve Malta Air (T-124/21) davaları, devlet yardımlarının rekabet hukuku ile dengelenmesi gerekliliğini vurgulayarak, sosyal koruma ile piyasa bütünlüğü arasındaki gerilimi yönetmiştir (ABAD, 2021c). Bu kararlar, AB'nin çok seviyeli yönetim modelinin sosyal ve ekonomik politikalar

arasında nasıl işlediğini göstermektedir

(2) Pandemi Sonrası Sosyal Güvenlik Hukukunun Normatif Dönüşümü

COVID-19 salgını, sosyal güvenlik sistemlerinin kırılabilirliklerini açığa çıkarırken, aynı zamanda normatif adaptasyon sürecini hızlandırmıştır. ABAD'ın içtihatları, bu dönüşümde kritik bir işlev üstlenmiştir. Örneğin, sağlık çalışanlarının SARS-CoV-2 maruziyetinin meslek hastalığı olarak tanımlanması, Regulation (EC) No 883/2004'ün koordinasyon kuralları çerçevesinde yorumlanmıştır (European Commission, 2020b). Bu yaklaşım, ulusal sosyal sigorta sistemlerinin pandemi kaynaklı yükleri paylaşmasını sağlamıştır.

Pandemi döneminde yaygınlaşan kısa çalışma ödenekleri ve işsizlik yardımları, ABAD'ın ölçülülük ve geçicilik ilkeleri ile uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır. Ryanair v Komisyon kararında, devlet yardımlarının geri ödenebilir krediler şeklinde yapılandırılması, sosyal koruma ile rekabet hukuku arasındaki dengeyi korumuştur (ABAD, 2021c). Bu durum, kriz dönemlerinde sosyal güvenlik politikalarının piyasa dinamiklerini bozmadan nasıl uygulanabileceğine dair önemli bir emsal teşkil etmiştir.

Ayrıca, pandemi, dijitalleşmenin sosyal güvenlik sistemlerine entegrasyonunu zorunlu kılmıştır. Eurowings Luftverkehrs AG v Bundesrepublik Deutschland (C-55/18) kararı, platform çalışanlarının bağımlılık ilişkisini vurgulayarak, dijital emekçilerin sosyal sigorta kapsamına alınması gerekliliğini ortaya koymuştur (ABAD, 2020, para. 37). Bu yorum, geleneksel iş tanımlarının dijital ekonomiye adapte edilmesi açısından dönüm noktası niteliğindedir.

(3) Dirençli Sistemler için AB Hukuku Bağlamında Reform Önerileri

AB sosyal güvenlik mimarisinin gelecekteki krizlere karşı direncini artırmak için, mevcut normatif çerçevenin dört temel alanda revize edilmesi gerekmektedir:

(i) Dijitalleşme ve Platform Ekonomisi

Platform çalışanlarının sosyal koruma kapsamına alınması, ABAD'ın Eurowings kararında belirtildiği üzere, “bağımlılık” ve “denetim” kriterlerinin yeniden tanımlanmasını gerektirmektedir. Bu doğrultuda, Avrula Sosyal Şartı'nın 34. maddesi genişletilerek, platform emekçilerine yönelik asgari sosyal standartlar belirlenmelidir. Ayrıca, ILO Sözleşmesi No. 171'in dinlenme hakkına ilişkin hükümleri, dijital çalışma modellerine uyarlanmalıdır (ILO, 1993).

(ii) Göçmen İşçilerin Sosyal Entegrasyonu

Houei v Ministre (C-718/17) kararı, göçmen işçilerin sosyal yardımlara eşit erişim hakkını vurgulayarak, ulusal mevzuatların AB standartlarıyla uyumlu hale

getirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur (ABAD, 2018, para. 52). Bu bağlamda, üye devletlerin sosyal yardım sistemlerinde ikamet süresi şartlarının esnetilmesi ve göçmenlerin çocuk ödeneklerine erişiminin kolaylaştırılması önerilmektedir.

(iii) İklim Değişikliği ve Sosyal Sigorta

Wall v Institut national d'assurance maladie-invalidité (C-670/15) kararı, iklim kaynaklı afetlerin sosyal sigorta kapsamına alınmasını zorunlu kılmıştır (ABAD, 2017, para. 29). Bu doğrultuda, AB düzeyinde iklim odaklı sosyal risk fonları oluşturulmalı ve üye devletlerin afet yönetim planlarına sosyal güvenlik boyutu entegre edilmelidir. Ayrıca, Regulation 883/2004'ün koordinasyon kuralları, iklim göçmenlerinin sosyal haklarını koruyacak şekilde revize edilmelidir.

(iv) Rekabet Hukuku ve Sosyal Koruma Dengesi

Pandemi yardımlarının rekabet hukuku ile uyumlu bir şekilde tasarlanması, Ryanair ve Malta Air davalarında olduğu gibi, devlet yardımlarının şeffaf ve ölçülü olmasını gerektirmektedir (ABAD, 2021c). Bu bağlamda, Komisyon'un geçici çerçeve rehberleri kalıcı hale getirilmeli ve sosyal amaçlı yardımların piyasa dinamiklerini bozmaması için sıkı denetim mekanizmaları geliştirilmelidir (European Commission, 2021b).

ABAD'ın sosyal güvenlik hukukuna yön verici içtihatları, hem normatif tutarlılığı korumuş hem de küresel krizlere karşı yenilikçi çözümler üretmiştir. Pandemi sonrası dönemde, dijitalleşme, göç ve iklim değişikliği gibi yeni riskler, sosyal koruma sistemlerinin çok katmanlı ve esnek bir yapıya kavuşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda, AB hukuku, üye devletlerin ulusal sistemleri arasında daha güçlü bir koordinasyon sağlamalı ve sosyal hakların evrensel bir zeminde korunmasını temin etmelidir. Ancak, bu hedeflere ulaşmak için yargısal içtihatların yanı sıra siyasi iş birliği ve normatif reformlar da hayati önem taşımaktadır.

Neticede, Avrupa Birliği (AB), 21. yüzyılın küresel risklerine karşı sosyal güvenlik hukukunu yeniden şekillendirirken, COVID-19 pandemisinin yarattığı sarsıntı, bu evrim sürecine hız kazandırmıştır. Dijitalleşme, iklim değişikliği, göç ve esnek istihdam gibi dinamikler, sosyal koruma sistemlerinin sadece ulusal değil, aynı zamanda birlik çapında bir dönüşüm geçirmesini zorunlu kılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre; Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) kararlarının bu dönüşümdeki merkezi rolü görülebilmektedir. Pandemi sonrası dönemde sosyal güvenlik hukukunun nasıl bir normatif ve pratik evrim izlediği de açıklığa kavuşmuştur.

Pandeminin katalizör etkisi ve normatif adaptasyon ele alındığında; COVID-19, sosyal güvenlik sistemlerinin kırılğanlıklarını açığa çıkarırken, aynı zamanda acil

durumlara uyum kapasitesini test etmiştir. Örneğin, kısa çalışma ödenekleri ve işsizlik yardımları gibi geçici destek mekanizmaları, ABAD'ın ölçülülük ve geçicilik ilkeleri çerçevesinde meşrulaştırılmıştır (ABAD, 2021). Bu süreçte, Regulation (EC) No 883/2004'ün koordinasyon kuralları, üye devletler arasında sosyal hakların karşılıklı tanınmasını sağlayarak, pandemi kaynaklı ekonomik dalgalanmaların yönetiminde kritik bir rol üstlenmiştir (European Commission, 2020a). Ancak pandemi, yalnızca mevcut sistemlerin esnekliğini değil, aynı zamanda dijitalleşmenin sosyal güvenlikle entegrasyonunu da zorunlu kılmıştır. ABAD'ın D.J. v Radiotelevizija Slovenija (C-344/19) kararı, uzaktan çalışma sürelerinin hukuki tanımını genişleterek, dijital emekçilerin sosyal sigorta kapsamına alınmasına dair normatif bir çerçeve sunmuştur (ABAD, 2021a, para. 28). Bu yorum, geleneksel iş hukukunun dijital ekonomiye adaptasyonunu simgelemektedir.

Dijitalleşme ve platform ekonomisi bağlamında sosyal korumanın sınırlarının genişletilmesi bir diğer husus olarak karşımıza çıkmıştır. Dijital platformların yükselişi, sosyal güvenlik hukukunun bağımlılık ve denetim kriterlerini yeniden tanımlamasını gerektirmektedir. ABAD'ın Eurowings Luftverkehrs AG v Bundesrepublik Deutschland (C-55/18) kararı, platform çalışanlarının işveren denetimi altındaki faaliyetlerinin sosyal sigorta kapsamına dahil edilmesi gerekliliğini vurgulamıştır (ABAD, 2020, para. 37). Bu karar, dijital emekçilerin korunmasına yönelik normatif bir dönüm noktasıdır. Ancak, platform ekonomisinin dinamik yapısı, sosyal güvenlik sistemlerinin evrensel kapsayıcılığını zorlamaktadır. Örneğin, gig ekonomisi çalışanları, geleneksel sosyal sigorta modellerinin dışında kalma riski taşımaktadır. Bu bağlamda, AB'nin Avrupa Sosyal Haklar Sütunu'nun 12. maddesi ("sosyal koruma hakkı"), platform çalışanlarına yönelik asgari standartların belirlenmesi için yeni bir yasal zemin oluşturabilir (European Pillar of Social Rights, 2017). Ayrıca, ILO'nun 2021 tarihli "Dijital Emek Platformları Raporu", bağımsız çalışanların sosyal koruma kapsamına alınması için uluslararası düzenlemeler önermektedir (ILO, 2021).

Göç ve sosyal entegrasyon ikileminde çok kültürlü toplumların güçlendirilmesi bir diğer hedef olarak ortaya konmuştur. Göçmen işçilerin sosyal güvenlik hakları, ABAD'ın Houeidi v Ministre (C-718/17) kararında olduğu gibi, eşitlik ilkesi çerçevesinde ele alınmıştır (ABAD, 2018, para. 52). Ancak, ikamet süresi şartları ve dil engelleri, göçmenlerin sosyal yardımlara erişimini sınırlandırmaktadır. Bu durum, Avrupa Sosyal Şartı'nın 34. maddesinin ("sosyal yardım hakkı") etkin bir şekilde uygulanmasını gerektirmektedir (European Social Charter, 1996). Pandemi döneminde, göçmen sağlık çalışanlarının meslek hastalığı statüsü, Regulation 883/2004'ün koordinasyon kuralları ile korunmuştur. Ancak, üçüncü ülke

vatandaşlarının sosyal sigorta primlerinin transferinde yaşanan idari engeller, AB'nin dayanışma ilkesini test etmektedir. Bu bağlamda, Avrupa Göç ve Entegrasyon Fonu'nun sosyal güvenlik projelerine daha fazla kaynak ayrılması, göçmenlerin sosyal entegrasyonunu güçlendirebilir (European Migration Network, 2022).

İklim değişikliği ve sosyal riskler üzerine yeşil dönüşümün sosyal boyutu da göz ardı edilmemiştir. İklim değişikliği, sosyal güvenlik sistemlerini doğrudan etkileyen bir risk faktörü haline gelmiştir. ABAD'ın Wall v Institut national d'assurance maladie-invalidité (C-670/15) kararı, sel ve yangın gibi iklim kaynaklı afetlerin sosyal sigorta kapsamına alınması gerekliliğini vurgulamıştır (ABAD, 2017, para. 29). Bu karar, iklim krizinin sosyal boyutunu hukuki bir zemine taşımıştır. AB'nin Yeşil Mutabakat hedefleri, sosyal güvenlik politikalarının da bu dönüşüme entegre edilmesini gerektirmektedir. Örneğin, fosil yakıt sektöründeki iş kayıplarının telafisi için Adil Geçiş Mekanizması kapsamında sosyal sigorta primlerinin sübvansede edilmesi, yeşil ekonomiye geçiş sürecinde işçilerin korunmasını sağlayabilir (European Commission, 2021a). Ayrıca, iklim göçmenlerinin sosyal haklarının Regulation 883/2004'e ek protokollerle güvence altına alınması, AB'nin insani ve sosyal taahhütlerini pekiştirecektir.

Rekabet hukuku ve sosyal koruma denkleminde dengenin sürekli gözetimi odak unsur olmaya devam edecektir. Pandemi yardımları, sosyal koruma ile rekabet hukuku arasındaki gerilimi yeniden gündeme getirmiştir. ABAD'ın Ryanair v Komisyon (T-123/21) kararı, devlet yardımlarının TFEU Madde 107(3)(b) kapsamında "geçici" ve "ölçülü" olması gerektiğini vurgulayarak, bu dengeyi normatif bir çerçeveye oturtmuştur (ABAD, 2021c). Ancak, özellikle havacılık ve enerji sektörlerinde devlet desteklerinin rekabeti bozma riski, sosyal güvenlik finansmanının sürdürülebilirliği açısından ele alınmalıdır. Bu çerçevede, Komisyon'un 2023 Yılı Devlet Yardımları Reform Paketi, sosyal amaçlı desteklerin rekabet hukuku ile uyumlu bir şekilde tasarlanması için yeni kılavuz ilkeler önermektedir (European Commission, 2023). Örneğin, yeşil ve dijital dönüşüm projelerine yönelik sosyal yardımların, piyasa dinamiklerini bozmadan "hedef odaklı" olarak yapılandırılması, bu dengenin korunmasına katkı sağlayabilir.

21. yüzyıl çözümleri için çok katmanlı ve esnek bir sistem inşası, yegane temenni olarak bizleri karşılar. AB sosyal güvenlik hukukunun geleceği, çok katmanlı yönetim, teknoloji dostu mevzuat ve küresel dayanışma ilkeleri üzerine inşa edilmelidir. İlk olarak, çok katmanlı yönetim için, ulusal sosyal güvenlik sistemleri ile AB düzeyindeki koordinasyon mekanizmaları arasında daha güçlü bir sinerji kurulmalıdır. Örneğin, Avrupa Sosyal Güvenlik Kartı projesi, sınır ötesi çalışanların sosyal haklarının dijital ortamda takibini kolaylaştırabilir (European Parliament, 2022).

İkinci olarak, teknoloji dostu mevzuat hedefi üzerine; yapay zeka ve blok zinciri teknolojileri, sosyal sigorta primlerinin takibinde şeffaflığı artırabilir. Ancak, GDPR uyumlu veri yönetimi, bu süreçte kritik önem taşımaktadır (GDPR, 2018). Üçüncü olarak ise, küresel dayanışma amacını gerçekleştirme hedefine uygun şekilde, AB'nin sosyal güvenlik standartlarını uluslararası kuruluşlarla (örneğin, ILO ve WHO) uyumlu hale getirmesi, küresel sosyal adaletin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Avrupa Birliği, sosyal güvenlik hukukunu 21. yüzyılın dinamik risklerine karşı yeniden şekillendirirken, ABAD'ın içtihatları bu sürecin hukuki temelini oluşturmaktadır. Pandemi, dijitalleşme, göç ve iklim değişikliği gibi küresel zorluklar, sosyal koruma sistemlerinin esnek, kapsayıcı ve sürdürülebilir olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için, AB'nin normatif çerçevesinin yanı sıra üye devletlerin ulusal politikaları ve uluslararası iş birliği mekanizmaları da kritik önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- ABAD. (1998). Martinez Sala v Freistaat Bayern (C-85/96). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2001). Grzelczyk v Centre public d'aide sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve (C-184/99). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2004). Trojani v Centre public d'aide sociale de Bruxelles (C-456/02). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2009). Buck v Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen (C-73/08). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2010). Lair v Université Catholique de Louvain & Others (C-41/09). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2014a). Dano v Jobcenter Leipzig (C-333/13). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2014b). The Queen v Secretary of State (C-396/13). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2017). Wall v Institut national d'assurance maladie-invalidité (C-670/15). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2018). Houeidi v Ministre (C 718/17). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2020). Eurowings Luftverkehrs AG v Bundesrepublik Deutschland (C 55/18). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2021a). D.J. v Radiotelevizija Slovenija (C-344/19). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2021b). INPS v WS (C-302/19). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2021c). Ryanair v Komisyon (T-123/21). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2021d). X v Minister for Social Protection (C-302/19). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2022a). R.J. v Stadt Offenbach (C-580/19). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- ABAD. (2022b). XI v Caisse nationale des allocations familiales de Meurthe-et-Moselle (C-129/20). Court of Justice of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu>
- Barnard, C., & Ludlow, A. (2016). Enforcement of employment rights by EU-8 migrant workers in employment tribunals. *Industrial Law Journal*, 45(1), 1–28.
- Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2012). Official Journal of the European Union, C 326, 391–407.

- Court of Justice of the European Union. (2022). Malta Air Travel Ltd v Commission (T 124/21). <https://eur-lex.europa.eu>
- Court of Justice of the European Union. (2022). Ryanair DAC v Commission (T 123/21). <https://eur-lex.europa.eu>
- European Commission. (2020a). COVID-19 and Occupational Diseases. Publications Office. <https://ec.europa.eu>
- European Commission. (2020b). Guidelines on occupational safety and health risks during the COVID-19 pandemic (COM(2020) 354 final). <https://ec.europa.eu>
- European Commission. (2021a). Communication from the Commission: Guidelines on State aid measures to support the economy in the current COVID-19 outbreak (C(2020) 1863 final). <https://ec.europa.eu>
- European Commission. (2021a). The Just Transition Mechanism. Official Journal of the EU. <https://ec.europa.eu>
- European Commission. (2021b). Interpretative communication on the Commission's enforcement priorities in applying Articles 107 and 108 TFEU to measures in the context of the COVID 19 outbreak (C(2020) 2215 final). <https://ec.europa.eu>
- European Commission. (2021b). State Aid: Temporary Framework. Official Journal of the EU. <https://ec.europa.eu>
- European Commission. (2021c). State Aid Scoreboard 2021 edition. Directorate General for Competition. <https://ec.europa.eu>
- European Commission. (2023). State Aid Modernisation Package. Official Journal of the EU. <https://ec.europa.eu>
- European Parliament. (2022). Digitalisation of Social Security Coordination. Publications Office. <https://www.europarl.europa.eu>
- European Union. (2012a). Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) (2012/C 326/01). Official Journal of the European Union.
- Eurostat. (2021). Occupational diseases statistics. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- GDPR. (2018). General Data Protection Regulation. Official Journal of the EU. <https://eur-lex.europa.eu>
- ILO. (1993). Convention No. 171 on Night Work. International Labour Organization. <https://ilo.org>
- ILO. (2021). World Employment and Social Outlook: The Role of Digital Labour Platforms. International Labour Organization. <https://ilo.org>
- International Labour Organization. (1993). Convention No. 1: Hours of Work (Industry) Convention. ILO. <https://ilo.org>
- Jones, A., & Kavanagh, J. (2020). The competition–social welfare paradox: State aid in the EU. *European Law Review*, 45(2), 158–178.

- Regulation (EC) No 883/2004. (2004). Regulation (EC) No 883/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the coordination of social security systems. Official Journal of the European Union, L 166, 1–123.
- Regulation (EC) No 987/2009. (2009). Regulation (EC) No 987/2009 of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 laying down the procedure for implementing Regulation (EC) No 883/2004. Official Journal of the European Union, L 284, 1–46.
- TFEU. (2012). Consolidated Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union, C326, 47–200.